

**Справа „Купер проти Сполученого Королівства” та справа „Грівс проти
Сполученого Королівства”
48843/99 Cooper v. the United Kingdom
57067/00 Grieves v. the United Kingdom**

У рішеннях, ухвалених 16 грудня 2003 року, Суд постановив, що:
у справі „Купер проти Сполученого Королівства”

- не було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд незалежним та безстороннім судом);
у справі „Грівс проти Сполученого Королівства”
- було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд постановив сплатити заявнику (п. Куперу) 8000 євро у відшкодування судових витрат з вирахуванням суми, вже наданої йому для оплати правової допомоги.

Обставини справи

Обидві справи стосуються питання про те, чи судові розгляди, здійснювані військовими судами у Сполученому Королівстві після набрання чинності законом „Про Збройні сили” від 1996 року, відповідали вимогам ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Грехем Купер — громадянин Сполученого Королівства, народився 1968 року і проживає у м. Бірмінгем. У відповідний період він проходив службу у Королівських військово-повітряних силах (надалі — КВПС).

18 лютого 1998 року п. Купер був засуджений (відповідно до закону „Про крадіжки” від 1968 року) за крадіжку регіональним військовим судом КВПС. Цим вироком він був позбавлений волі строком на 56 днів, понижений у військовому званні та звільнений зі служби. Зазначений суд засідав у складі Постійного голови військових судів, двох офіцерів з нижчими званнями та військового прокурора. Постійний голова військових судів відбував останній термін перед виходом на пенсію і вже не підпадав під атестаційні звіти, починаючи з серпня 1997 року. Два звичайні члени суду відвідували навчальні курси у 1993 році, під час яких вивчалася дисциплінарне провадження.

3 квітня 1998 року наглядова інстанція, отримавши висновок Головного військового прокурора, залишила без змін зазначений вирок. Апеляційна скарга заявника до Апеляційного військового суду була безуспішною.

Марк Антоні Грівс — громадянин Сполученого Королівства, народився 1968 року і проживає у м. Девон. У відповідний період він проходив службу у Королівських військово-морських силах (надалі — КВМС). 18 червня 1998 року п. Грівс був засуджений військовим судом КВМС (відповідно до закону „Про злочини проти особи” від 1861 року) за протиправне та зловмисне поранення з метою заподіяти тяжкі тілесні ушкодження. Цим вироком його було позбавлено волі строком на три роки, понижено у військовому званні, звільнено зі служби і зобов’язано відшкодувати потерпілому компенсацію в розмірі 700 фунтів стерлінгів. Даний військовий суд засідав у складі голови суду (капітан КВМС), чотирьох офіцерів КВМС та військового прокурора, який служив офіцером КВМС, а також баристером, котрий працював правовим радником флоту у військовій частині, що відповідає за розташування кораблів на морі.

29 вересня 1998 року Адміралтейська колегія, отримавши висновок Військового прокурора флоту, залишила без змін вирок військового суду. Апеляційна скарга заявника до Апеляційного військового суду виявилася безуспішною.

Зміст рішення Суду

Обидва заявники, покликаючись на ч. 1 ст. 6 Конвенції, скаржились, що створені згідно із законом від 1996 року військові суди, які розглядали їхні справи, не були достатньо незалежні й безсторонні, а тому було порушено право заявників на справедливий і відкритий судовий розгляд незалежним та безстороннім судом, встановленим законом.

Беручи до уваги характер обвинувачення, а також характер і суворість призначеного покарання (позбавлення волі строком на 56 днів в одній справі та строком на три роки в іншій справі), Суд вирішив, що дані провадження у військових судах становили кримінальні обвинувачення проти заявників у сенсі ч. 1 ст. 6 Конвенції. З'ясувавши, що скарги заявників стосувались правових питань, які могли бути вирішені при дослідженні конкретних обставин справи, Суд визнав заяви прийнятними до розгляду.

Щодо заяви п. Купера Суд відхилив загальне твердження заявника, що за своєю природою військові трибунали не здатні розглядати кримінальні обвинувачення проти військовослужбовців, стабільно дотримуючись вимог незалежності та неупередженості, встановлених ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Суд також відхилив скаргу заявника на те, що військовий суд у його справі був упередженим та позбавленим незалежності. Його твердження не давали підстав ставити під сумнів те, що у провадженні військового суду дотримувався чіткий розподіл функцій обвинувачення, головування й ухвалення рішень, а також те, що при ухваленні рішень було забезпечено незалежність судових органів від вищих судових інстанцій та від посадових осіб з вищими званнями чи від іншого службового впливу.

Суд вказав, що не було жодних підстав піддавати сумніву незалежність військового прокурора повітряних сил, оскільки він був цивільною особою, призначеною Лордом-канцлером (котрий є цивільною особою), а на провадження у військовому суді його призначив Генеральний військовий прокурор (також цивільна особа). Суд визнав, що наявність цивільної особи з такою кваліфікацією та вагомими повноваженнями у провадженні військового суду становила одну з найбільших гарантій незалежності таких судових процесів. Крім того, Постійний голова військових судів, який був призначений для слухання цієї справи, вніс важливий вклад у забезпечення незалежності даного судового розгляду.

Що ж до звичайних членів суду, Суд визнав, що їхнє призначення *ad hoc*, а також відносно низькі військові звання самі по собі не підривали їхньої незалежності, оскільки існували гарантії проти тиску на них, зокрема наявність Постійного голови військових судів і військового прокурора, заборона доповідати про зміст прийнятих рішень іншими членами суду, наявність інформаційних повідомлень, поширюваних між членами суду.

Суд зазначив, що наглядова інстанція є аномальною рисою сучасної системи військових судів і виразив занепокоєння з приводу того, що у кримінальному процесі несудовий орган має повноваження переглядати судові рішення. Однак Суд дійшов висновку, що наглядова інстанція не підривала незалежність військового суду, оскільки остаточне рішення завжди залишалося за судовим органом — Апеляційним військовим судом.

Таким чином, Суд дійшов висновку, що не було підстав вважати провадження у військовому суді несправедливим і, як наслідок, не сталося порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Стосовно заяви п. Грівса Суд зазначив, що військові суди КВМС відрізнялися у деяких суттєвих моментах від судової системи КВПС.

На відміну від останніх, військово-морські органи обвинувачення могли призначити обвинувача для військового суду з числа морських баристерів з іншого службового штату. Проте у справі заявника обвинувачем була особа зі штату органів обвинувачення, як і в справі п. Купера. Адміністратор військового суду КВМС був цивільною особою, а не офіцером, як це було у випадку адміністратора військового суду КВПС. Залучення цивільної

особи до провадження військового суду мало важливе значення для незалежності судового розгляду.

Однак більш серйозним питанням, на думку Суду, було те, що хоча військовий прокурор КВМС і виконував таку саму вагому роль у військових судах, як і відповідний учасник процесу у військових судах КВПС, він був офіцером морських сил, який проходив службу в регулярних військах за межами військового суду. А військовий прокурор КВПС був цивільною особою, підпорядкованою Генеральному військовому прокурору, який також був цивільною особою. До того ж, військовий прокурор КВМС призначався офіцером КВМС — Головним військовим прокурором КВМС.

Суд був стурбований тогочасною практикою подання звітів військовими прокурорами КВМС. Так, звіт військового прокурора флоту щодо участі у судовому процесі міг бути відправлений до службового офіцера з питань звітності. Суд вирішив, що навіть якщо військовий прокурор, призначений для участі у провадженні заявника, і міг вважатися незалежним, незважаючи на його обов'язок подавати звіти, посада військового прокурора морських сил не могла розглядатися як дієва гарантія незалежності військових судів КВМС. Тому відсутність цивільних осіб у ролі військового прокурора позбавила військовий суд КВМС однієї з найважливіших гарантій незалежності, якою володіють інші військові суди.

Крім того, Суд вирішив, що ті інформаційні повідомлення, які надсилалися членам військового суду КВМС, були менш деталізовані і менш зрозумілі, ніж інформаційні повідомлення у судовій системі КВПС. Вони, отже, були менш дієвими при забезпеченні незалежності звичайних членів військових судів від неналежного зовнішнього впливу.

Таким чином, аналізуючи справу п. Купера і справу п. Грівса, Суд встановив відмінності у цьому аспекті між системою військових судів КВПС і системою військових судів КВМС. Ці відмінності призвели до того, що побоювання п. Грівса щодо незалежності та неупередженості провадження у військовому суді, який діяв відповідно до закону від 1996 року, могли бути об'єктивно обґрунтованими. Отже, провадження у його справі у військовому суді було несправедливим, і тому було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України М.Ю. Пришляк та П.М. Рабіновичем.